

ТУРИЗМ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Сучасна філософія як форма світоорієнтованої культури і специфічний стиль мислення (філософствування) прагне якомога щільніше наблизитися до масової свідомості з її прихильністю до максимумів здорового глузду і акцентованої практичності. І не випадково «практична філософія» в наші дні перетворилася на досить помітну галузь філософського знання із власним статусом і відповідним категоріальним апаратом. Засновник практичної філософії І. Кант виразно розрізняв «технічно-практичну» і «морально-практичну» культури, вважав, що саме остання, рефлексована моральною філософією і утворює сенс «практичної філософії» і «практична філософія» не може бути ані чим іншим, як моральною філософією» [1, 273]. Але якби не було тенденції посилення альянсу філософії з природничими, соціальними, технологічними та іншими науками, філософське осмислення їх об'єктів – незаперечно. Творчі нароби українських філософів, економістів, істориків, соціологів які займалися теоретичним осмисленням туризму, до речі, уможливили появу такої рубрики у новітньому класифікаторі професій (офіційне видання) як «науковий співробітник (туризмологія, туризмознавство». Теорія туризму – складне синтетичне наукове утворення, в якому свою нішу займають різноманітні науки – історія та археологія, географія і країнознавство, соціологія та етнографія, економіка і теорія управління (менеджмент), культурологія та музеєзнавство тощо. Враховуючи соціальну природу туризму всі ці науки так чи інакше відбивають практичні потреби туристської галузі, осмислюють її суспільне значення. Французькі теоретики туризму Серж Перро та Жан Мішель Оернер підкреслюють, що теоретичні дослідження туризму, розробка «теоретичних моделей туризмології» не є самоціллю науковців: теорія туризму має виконувати праксеологічну функцію – сприяти розвитку туристичної індустрії. При цьому сама ця «індустрія» розуміється широко – як соціальна та індивідуальна діяльність, яка охоплює найрізноманітніші галузі і форми суспільної культури [5].

Актуальність дослідження. Туризм – важлива ланка мережі гуманістично орієнтованої кроскультурної комунікації, яка є дієвим засобом і ефективним регулятором взаємодії громадян різних соціальних устроїв і відмінних культурних систем, сприяє узгодженню, координації їх ціннісних уявлень та орієнтацій загальнолюдського значення. Тим самим визначається його внесок у становлення комунікативної моралі як етичного пріоритету цивілізації XXI-го століття. Як соціоетичний чинник туризм впливає на становлення «відкритого соціуму», розвинутого громадянського суспільства, його неформальних структур, які створюються відповідно до людиновимірювальних критеріїв спілкування. Він стверджує значущість аксеологічних принципів вдосконалення всіх сфер особистісного буття. Разом з тим туризм впливає на всіх суб'єктів туристського процесу, формуючи в них соціально відповідальну, підприємницьку, комунікативну, екологічну, етичну, екзистенціальну культуру.

Мета дослідження полягає у здійсненні концептуального осмислення туризму як ефективного засобу реалізації людських цінностей.

Сучасний світ переживає не лише інформаційну, а й справжню туристичну революцію, яка «настільки творча і важлива, як індустріальна революція, що почалася двома століттями раніше» (Ф. Франжіаллі) [8].

Філософія туризму – різновид соціальної філософії, теоретико-методологічна основа туризмології, теорії людської діяльності як форми самореалізації особистості засобами мандрівок та подорожей. В туризмології існує коло проблем, які аналізуються лише філософськими засобами і про які можна говорити насамперед мовою філософських понять – таких як розвиток, істина, справедливість, свобода і відповідальність – справедливо наголошує І. А. Зязюн. «Найбільшої уваги потребує туризм в аспекті філософської і соціальної обумовленості його як «способу» і як «цінності» [4, с. 17].

Туризм є ефективним засобом реалізації людських цінностей. Насамперед таких, як вибір, свобода, зацікавленість, бажання, дружелюбство, самоідентифікація та самореалізація тощо. Аксеологічний, ціннісний аспект туристської діяльності є одним із вагомих чинників філософії туризму. Результатом навіть короточасних поїздок є поглиблення власних уявлень про цінності спілкування, доброзичливість, щирість, відкритість, толерантність, справедливість тощо. Одним із чинників формування «цивілізації людини» є етика спілкування і співжиття. Ґрунтуючись на принципах визнання рівноправності діалогічних переконань і життєвих позицій, поєднання цінностей індивідуальної свободи і спільної відповідальності, ця етика утворює підвалини

загальнолюдської культури. «Комунікативна культура» – основна ланка концепції «нового гуманізму», який, у свою чергу, є одним із уособлень теоретичної моделі «вселюдських цінностей», тих аксеологічних максимумів, інваріантний зміст яких, конкретизуючись у кожен нову історичну епоху, забезпечує усталеність існування людської спільноти, наступність процесів суспільного життя. Як найдемократичніша форма людських взаємин, туризм здатний сприяти моральній меліорації, оздоровленню сучасного суспільства, яке гостро потерпає від набутого соціального імунodefіциту – браку щирості і теплоти людського спілкування. Власними надзвичайно багатогранними можливостями туризм здатний розв'язувати цілу низку взаємопов'язаних проблем високого суспільного звучання. Одна з них – забезпечення інтеграції нашого «розірваного світу», сприяння посиленню тенденцій солідарності, комунітаризму. «...Завдяки прямим, спонтанним і недокучливим контактам, що їх здійснюють чоловіки і жінки, які представляють різні культури і способи життя, туризм, – зазначає Глобальний етичний кодекс туриста, – сприяє забезпеченню в світовій та регіональній спільнотах атмосфери добросусідства і гостинності» [2]. Учасники таких «недокучливих», невимушених зустрічей – а їх число з року в рік зростає, своїм спілкуванням витворюють альтернативну (або доповнювальну) загальнопланетарну мережу міжіндивідуальної комунікації. Туристське спілкування – одна з універсальних форм міжособистісного спілкування, яка за умов інтернаціоналізації та глобалізації життя людей перетворилася на один із важливих факторів, що визначають якість життя людства. І не випадково туризм визначають як ефективний канал «народної дипломатії». Адже людські взаємини розташовуються «вище урядів», вони безпосередні, щирі, прозорі, теплі. «Туризм – особлива форма зв'язку людини з природою. З епізодичного, затьмареного умовами повсякденності, щоденного поспіху, «марноти марнот» туризм перетворюється на постійно діючий, звільнений від пут повсякденності домінуючий серед інших способів екзистенційного буття». Стверджуючи це професор Г. І. Горак вважає, що «екзистенційно-особистісне ставлення до природи, можливості здійснення «реалізуються в різних видах туризму, але насамперед у «зеленому» туризмі, який найкраще відбиває глибинну сутність людської екзистенції у її природних вимірах» [3]. Аналогічну думку висловлює В. А. Малахов, який водночас істотно поглиблює розуміння екзистенційного аспекту туристських подорожей. «Феномен туризму визначається тим, що туристичні траєкторії принципово зворотні. Людина може подорожувати, а потім повернутися додому й займатися попередніми справами. Це може бути і недоліком, і здобутком даного типу діяльності. Він підкреслює екзистенційну легкість, притаманну справжньому туризму, це не проща, не паломництво» [6, с. 8].

Висновок. Отже, можна стверджувати, що в філософії туризму правомірно виділити два основних розділи – філософсько-методологічний, загальний, який має справу з гносеологічною, герменевтичною, феноменологічною, антропологічною, аксеологічною функціями туризму, та культурологічний і праксеологічний, соціально-діяльнісний. Таким чином, навіть побіжний погляд на феномен туризму дає підстави вважати, що його філософське осмислення – філософія туризму, передбачає з'ясування його гносеологічних, соціальних, аксеологічних, духовно-культурних функцій, а також виявлення праксеологічних можливостей. Люди, що мандрують, не воюють, не вбивають собі подібних, не розбивають наметових містечок протесту. Вони хочуть іншого – відпочити, оздоровитися, пізнати нове і цікаве, духовно розвинутися і вдосконалитися, потоваришувати з іншими людьми. В цьому – життєва філософська істина туризму. Сприяти здійсненню цих бажань, реалізувати можливість безпосередньо і особисто відкривати для себе визначні місця нашої планети найважливіше завдання відповідального, стійкого, усталеного і загальнодоступного туризму в межах реалізації прав, які належать всім людям. В туризмі мають поєднуватися риси мистецтва, філософії, етики і естетики, які об'єднані у загальну концепцію. Філософія туризму – повинна бути такою ж цікавою і змістовною, як і філософія книги – це коли думка вільна, людина має можливість фантазувати, мріяти, описувати свої роздуми і висловлювати їх у книгах, наукових розробках» [8]. Розвиток туризму не самоціль, а важливий елемент загальної стратегії соціально-економічного і духовного поступу країни, стратегії, яка покликана забезпечити сталий розвиток суспільства. «Концепція сталого розвитку стосується не лише економічного зростання, соціального прогресу та охорони навколишнього середовища. Вона має також етичний та культурний виміри» [8]. У цьому зв'язку особливої уваги потребують духовні, гуманістичні цінності туризму. Філософія туризму теоретично «санкціонує» соціальні, моральні інтенції туризму, стверджуючи тим самим його благородну гуманістичну місію сприяти духовному вдосконаленню суспільства, бути впливовим чинником розвитку особистості.

Література

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – СПб: Издательский дом Герда, 2004.

2. Глобальный этический кодекс туризма. – ВТО. – 1999.
3. Горак Г. І. Екзистенціальність людського буття у природних вимірах та природно-рекреаційні можливості туризму. Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». – К, 2002.
4. Зязюн І.А. Філософія туризмології. – Туризм на порозі ХХІ століття: освіта, культура, екологія. – К, 1999.
5. Кризисный барометр от UN WTO – «Украинский туризм». – 2009. – №5. – С. 98-101.
6. Малахов В. А. Моральний та екзистенційний вимір туризму. Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». – К., 2002.
7. Пазенок В.С. Філософія туризму // Туризм у ХХІ столітті. Матеріали міжнародної конференції. – К., 2002.
8. Франжіаллі Франческо. Тенденції розвитку міжнародного туризму //Лекція, прочитана в Київському університеті туризму, економіки і права (Київ, Україна, 9 жовтня 2002 року). – К., 2002.
9. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т.В. Гончарук, Н.В. Гнаевич, М.І. Гурик, О.М. Рудакевич, Р.Ю. Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О. М. Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256 с.